

Hongaarse film na de regimewisseling

De politieke en economische wending die de regimewisseling teweegbracht, had ook de Hongaarse filmindustrie in een geheel nieuwe positie gebracht. De instellingen voor filmproductie waren niet langer in handen van de staat, ideologische censuur behoorde tot het verleden. Vrijheid betekende nieuwe uitdagingen. Hoewel de oude filmstudio's waren overgegaan in particuliere ondernemingen, verloren zij geleidelijk aan hun invloed. Er werden nieuwe productiemaatschappijen en ateliers opgericht en particulier kapitaal ging een steeds grotere rol spelen bij de financiering van films.

Tegelijkertijd werden Hongaarse films, net als in andere landen van Europa, voornamelijk met overheidsgeld geproduceerd. De verdeling van de productiefondsen en de financiering van andere domeinen van de filmcultuur was van 1991 tot 2012 het werkterrein van de Hongaarse publieke filmstichting. Publieksvriendelijke, onderhoudende films waren het meest geschikt voor de veranderende economische omstandigheden. Populaire acteurs bekleedden nu de regisseursstoel: Dezső Garas riep de traditie van het volkstheater op in *Pregnant Papa*, terwijl Róbert Koltai in zijn *We Never Die* teruggreep op de ontwakende nostalgie naar het vorige regime. Kern en Koltai regisseerden samen de meest bekeken film van de drie decennia na de regimewisseling: *Out of Order*. Péter Tímár's kaskraker *Dollybirds* werd eveneens gekenmerkt door nostalgie en parodische humor. Regisseurs spraken het opkomende publiek van de nieuwe Hongaarse cinema in verschillende toonaarden aan: Péter Gárdos, Tamás Sas en Péter Rudolf vertegenwoordigden allen de nieuwe generatie van onderhoudende genrefilms.

Het analyseren van zowel het verleden als het heden werd belangrijk in de nieuwe wereld. István Szabó portretteerde de verliezers van de regimewisseling in *Sweet Emma*, *Dear Böbe*, terwijl hij ook de opeenvolging van grandioze historische drama's voortzette die hij in de jaren tachtig had willen regisseren. *Sunshine* vertelde het epische verhaal van drie generaties van een Hongaarse familie met internationale sterren in de hoofdrollen. Péter Gothár en György Szomjas spraken over het heden in plaats van het verleden, in hun eigen satirische, ironische taal, net als Ibolya Fekete, die Boedapest na de regimewisseling portretteerde als de smeltkroes van Europa. De films die Ildikó Enyedi rond deze tijd maakte, getuigen van een lichte speelsheid en de ervaring van een onzeker heden. *Simon the Magician* heeft veel bijval gekregen op festivals. Met de onconventionele, kritische en zelfkritische *Kapa-Pepe* serie opende Miklós Jancsó een nieuw hoofdstuk in zijn oeuvre, terwijl Béla Tarr op zijn eigen manier de traditie van het modernisme in de film voortzette en afsloot. Vanaf *Damnation* maakte hij in samenwerking met de auteur verfilmingen van romans van László Krasznahorkai, met titels als *Werckmeister Harmonies*, *The Man from London* en hun meesterwerk, dat meer dan zeven uur duurt en een enorme internationale fanschare heeft: *Satantango*. Hun laatste film, *The Turin Horse*, is het verhaal van het einde van de wereld.

De regimewisseling van de Hongaarse documentairefilm - Het publiek bereiken

De positie van de documentaire film in cultuur en maatschappij veranderde fundamenteel in de jaren negentig. Na zijn gouden tijd in de jaren tachtig verloor het genre zijn financiële achtergrond en fora, maar het speelde wel een belangrijke rol bij het vastleggen van de regimewisseling. Met de opkomst van video was filmmaken goedkoper en democratischer geworden. *Black Box* werd opgericht als forum van de alternatieve publieke sfeer en de documenten over die periode, verspreid in de vorm van ongecensureerde videobanden, betekenden ook de transformatie van de audiovisuele omgeving. De belangrijkste politieke en sociale gebeurtenissen werden gedocumenteerd door kleine creatieve gemeenschappen, parallel aan de officiële media. Reeds in het begin bracht deze periode groot

internationaal succes: Zsuzsa Böszörményi won de Studentenacademieprijs met haar korte documentaire *Once Upon a Time* in 1991.

In de loop van het decennium werd een aantal kleine workshops opgericht, zoals Forum Film. Na de lancering in 1992 werd het kanaal Duna Television een van de belangrijkste documentaireproducenten naast MTV, de Hongaarse staatszender. Aan het eind van het BBS-tijdperk speelden Duna Workshop en Inforg Studio een belangrijke rol bij het stimuleren van de opkomende generatie van jonge speelfilm makers en documentairemakers. Spektrum TV, dat een internationaal overzicht bood van non-fictie trends, zond ook Hongaarse producties uit en financierde deze. Tot 2011 werd elk jaar een toenemend aantal documentairefilms gemaakt, hun aantal varieerde van 80 tot 280 per jaar. In 1995 werd op initiatief van Sándor Sára en László Rajk aan de Academie voor Theater en Film in Boedapest (thans SZFE) de Bolyai klas opgericht, die beurzen toekende aan documentaire- en televisiestudenten uit Transsylvanië. De mediawet (1996) en de lancering van nationale commerciële zenders (1997) reorganiseerden de structuur van de Hongaarse audiovisuele cultuur. Het was in de loop van dit decennium dat Péter Forgács internationale faam verwierf met zijn documentaires, samengesteld uit archiefbeelden.

De tekenen van formele en thematische verandering begonnen zichtbaar te worden rond 2006, toen subjectieve films die persoonlijke verhalen vertellen succes hadden (*Journey Home*, dir: Réka Pigniczky, 2006; *Balkan Champion*, dir: Réka Kincses, 2006). Bijna 300 films werden geproduceerd ter gelegenheid van de 50e verjaardag van de revolutie van 1956. In 2009 kende Puskás Hungary van Tamás Almási een groot succes in de bioscopen. In 2010 werd een partnerschap aangegaan met HBO, een televisienetwerk dat voor een wereldwijd bereik heeft gezorgd en verschillende succesvolle producties heeft gefinancierd (*Invisible Strings*, *Stream of Love*, dir: Ágnes Sós, 2010, 2013; *Caught Between Two Worlds*, dir: Viktor Oszkár Nagy, 2013; *Overdose*, dir: Gábor Ferenczi, 2013; *Her Mothers*, 2020, dir: Asia Dér - Sári Haragonics). De omvorming van de filmindustrie in 2011 leidde tot een nieuw financieringssysteem onder de auspiciën van de Nationale Autoriteit voor Media en Infocommunicatie. Het Hongaarse mediapatronaatsprogramma liep van 2011 tot 2019 en droeg - naast andere genres - bij tot de productie en distributie van 343 documentaires, 25 historische documentaires en 232 non-fictiefilms. De getalenteerde leden van de jonge generatie documentairemakers hebben serieuze successen geboekt met behulp van coproducties en effectieve festivalaanwezigheid. Twee opmerkelijke internationale documentairefestivals in Hongarije zijn het VERZIO International Human Rights Documentary Film Festival (opgericht in 2004) en het Budapest International Documentary Film Festival (BIDF, opgericht in 2014).

Het nieuwe millenium

Rond de millenniumwisseling vroeg een nieuwe generatie om haar stem te laten horen in de Hongaarse filmwereld. Deze regisseurs hadden de regimewisseling meegemaakt als adolescenten om op te groeien in een reeds democratisch Hongarije en de scène te betreden met speelfilms van individuele toon, die tegelijk persoonlijke en universele kwesties aansneden. Aan het begin van zijn carrière verkende Kornél Mundruczó de psyche van kwetsbare, belaste mensen, om later over te schakelen op grootse allegorische sociale visies. Van zijn tijdgenoten leunde Szabolcs Hajdu het sterkst op de romantische, ironische traditie van de Europese new wave. Net als hij thematiseerden verscheidene jonge regisseurs, zoals Ágnes Kocsis, Bence Fliegau en Ferenc Török, de sociale processen uit hun recente verleden in verhalen gebaseerd op persoonlijke ervaringen. György Pálfi leidde de kijkers door de geschiedenis van Hongarije in de 20e eeuw met een surrealistische familiesaga die ook putte uit de technieken van de experimentele film.

Naast de auteurscinema ontstond een hernieuwde vraag naar onderhoudende genrefilms bij zowel kijkers als makers, waaraan werd voldaan door een opeenvolging van films, te beginnen met *Glass Tiger* (dir.: Iván Kapitány, Péter Rudolf) in 2001. Na de regimewisseling was het duidelijk geworden dat de Hongaarse film niet kon concurreren met westerse, overwegend Hollywoodproducties en daardoor voortdurend kijkers verloor. *A Kind of America* (dir.: Gábor Herendi, 2002), de kaskraker van de millenniumwisseling ging in op dit dilemma, het conflict tussen het thuisveld en de Amerikaanse droom. Krisztina Goda's eerste regie, *Just Sex and Nothing Else* (2005), steunde op de genrepatronen van de Amerikaanse romantische komedie. *Strangled* (dir.: Árpád Sopsits, 2016) was een succesvolle thriller, terwijl *The Bridgeman* (dir.: Géza Bereményi, 2002), *Children of Glory* (dir.: Krisztina Goda, Vic Armstrong, 2006) en *The Exam* (dir.: Péter Bergendy, 2011) hoge waarderingen kregen in het genre van de historische mainstreamfilm. Oscarwinnaar Vilmos Zsigmond keerde terug uit de Verenigde Staten om deel te nemen aan het maken van *Ban Bánk* (dir.: Csaba Káel, 2002), en *Kincsem* (dir.: Gábor Herendi, 2017) was de meest bekeken Hongaarse productie van de jaren 2010.

Het particuliere en historische geheugen, de ontmoeting van Europese auteurstradities en Amerikaanse genretradities hebben bijgedragen aan een rijk en kleurrijk palet van Hongaarse films. Deze zijn met succes aan elkaar gekoppeld door regisseurs als Antal Nimród en Gigor Attila, die de afgelopen twintig jaar cultfilms hebben gemaakt. Jonge regisseurs van animatiefilms zijn terugkerende gasten geworden van niet alleen professionele fora, maar ook van de grootste filmfestivals. Ook het maken van documentaires heeft een nieuwe impuls gekregen. De binnenlandse televisieproductie is de afgelopen tien jaar op ongekende wijze gegroeid, waardoor televisiewerken veel succes hebben gehad. Als hoogtepunt werd Péter Bergendy's film *Trezor* (2018) genomineerd voor een Emmy Award, en won actrice Gera Marina de Best Actress Award voor haar optreden in de film *Eternal Winter* (2018).

Terwijl het panorama van de Hongaarse film geleidelijk was veranderd, onderging ook het institutionele systeem eromheen een transformatie. Films bleven gesubsidieerd worden door de staat, maar de Motion Picture Public Foundation of Hungary werd in 2011 vervangen door het Hongaars Nationaal Filmfonds, de voorganger van het Nationaal Film Instituut, dat meer nadruk legde op het ontwikkelen van scenario's. Sinds 2020 zorgt het Nationaal Filminstituut voor de financiering en coördinatie van de hele filmsector in Hongarije. Sinds de millenniumwisseling worden steeds meer internationale producties in Hongarije gefilmd, internationale crews maken high-budget Hollywood-superproducties en wereldwijd populaire tv-shows. Hongarije is de populairste filmlocatie voor internationale filmproducties van het Europese vasteland geworden. Om hieraan tegemoet te komen, is het Nationale Filminstituut in 2021 begonnen met de modernisering en uitbreiding van de MAFILM-studio's. Intussen hebben een aantal Hongaarse films in het buitenland lovende kritieken gekregen.